

Kaks matust

Üks lintidest rebenes pärja küljest lahti. See oli valge ja kitsas pael, ilma nimeta, kinnitatud kiiruga lillepoes. Nimede ja pühendustega linnid olid ainult kahel pärjal, teised matuselised olid teel siia lillepoest läbi hüpanud ja mõned varred ostnud.

„Kas teil valgeid liiliaid on?” – „Ei. Aga äkki teile midagi muud valget?” – „Jah, miks mitte. Lähen matustele.” – „Oh, tunnen kaasa.” – „Ei ole põhjust. Ma õieti ei tunnegi teda. See on viisakusest, ainult žest.” – „Ahah. Siin on teile lilled. Need on krüsanteemid. Sobivad küll.” – „Jah, miks mitte. Peamine, et oleksid valged.”

Ühe pühendusega pärgadest olin toonud mina, teise töid mu õde ja tädi. Ülejäänud ei tahtnud, õieti ei söandanud isa mälestada, tunnistada ta enda omaks, enda tuttavaks. See tähendanuks tunnistada, et nad olid isa tema rasketel aegadel hüljanud. Ardi Laur, advokaat. Ardi Laur, alkohoolik. Need olid kaks erinevat inimest. Ühte võis tunda, teist eriti ei sobinud.

Tuul tõstis lindi üles, keerutas seda ja viis enda süles surnuaia sügavusse. Seal tagapool olid vanad hauad, osa ristidest seisid siin vist katkuajast. Ristid vajusid seal iga aastaga aina rohkem viltu, nagu tahaksid peremeestele maa alla järele minna. Maa tõmbas ligi, kõik elav oli sealt tulnud

ja pidi sinna tagasi minema. Siit vaadates tundus kalmistu lõputu – teerada põikles puude ja haudade vahel, see ei viinud pealtnäha kuhugi välja. Siia, kus seisin, varbad liiga kitsastes kingades pakitsemas, paistis ainult rohelus, mis tundus ühteaeгу meelitav ja ohtlik. Seal tagapool on veel üks värav, teadsin. Vana värav, nagu seda kutsuti. Kunagi ammu, lastena, olime Eevaga seal käinud – kõndinud mööda looklevat rada, ise kindlad, et see on suurim julgustükk, millega elades võib hakkama saada. Vana värava kohta õpetati lastele, et seal taga elavad tondid. Värava taha ei tohtinud mingil juhul minna. Me olime pettunud. Värava taga ei olnud midagi muud kui täiesti harilik mets – männik. Männikud on kõige igavamad metsad üldse, üheülbaised.

Enne väravat lõppes tee äkki otsa – see oli juba meie lapsepõlves nii olnud ja ma ei uskunud, et midagi on vahepeal muutunud, kuid tundsin äkki kihku sinna joosta. Ükskõik kuhu – minema siit haua äärest. Sellest väravast ei käidud. Kes mööda sammaldunud muru selle juurde läks ja roostes lingile vajutas, ei saanud päikeses soojenenud metallilt ühtki vastust, mitte mingit kutset teisele poole. Link ei liigahtanudki, kõik püsis muutumatult. Värav teisele poole surnuaeda oli kinni kiilunud.

„Kas te tahaksite ise ka midagi öelda?“

Kõhatus. Mu ette oli liikunud vari. Olin silmadega lendavat linti jälginud ega olnud märganud, kuidas pastor mulle selja tagant ligi astus. Ta seisis mu kõrval ja lõhnas küüslaugu ja märja koera järele. See ei olnud halb lõhn. See oli parem lõhn kui läppunud alkohol, mida olin kirstust möödudes tundnud. Olin isa ülikonda enne matusebüroosse saatmist tuulutanud, aga see ei aidanud. Läppunud alkoholist oli meie

maja viimasel ajal nii läbi imbunud, et lehka tuli õuegi järele. Isal oligi veel ainult see üks ülikond. Teised oli ta komisjoni-poodi viinud. Ta viis kõik meie asjad sinna, alkoholism on ahne haigus.

„Midagi öelda? Mina?” ühmasin kohkunult. „Mida ma peaksin veel ütleva?”

Pastor ise oli ju ühe kõne juba pidanud, lausunud kohus-tuslikud read surmavarjuorust ja Looja karjasekepest. Mida oli siia veel tarvis? Matuselised tammusid niigi kärsitult ja ootasid märguannet, et laiali minna. Olin lootnud, et hauda hakatakse kohe kinni ajama ja pääsen minagi siit lõpuks. Matuselisi oli vähe – naabripered ja mõned sugulased, kokku vast tosin inimest. Aastaid tagasi oleks inimesi tulnud ehk kümneid, kui mitte sadu. „Sinu isa oli lugupeetud mees.” Ei mäleta, kes seda esimesena ütles, aga seda ütlesid paljud. Rõhk sõnal „oli”.

„Tavaliselt keegi lähedastest ütleb ka midagi. Inimesed ehk ootavad seda. Ega see ju pea mingi pikk joru olema. Paar sooja sõna lahkunu kohta. Ta oli ju ikkagi teie isa.”

Pastor vaatas ringi, kuni talle jäi silma neiu, kes eemal seisis ja oma telefoni näppis. Eeval oli mobiiltelefon. See eristas meid kõnekamalt kui miski muu – minul ei olnud midagi niisugust. Olin telefone Soome postimüügikataloogis näinud. Need olid väga kallid. Ma ei teeninud oma esimeste kirjatööde eest nii palju. Eevale oli telefoni ilmselt ostnud tädi, temal oli raha.

„Äkki tema sooviks? Ta on ju teie õde, nagu aru sain?” osutas pastor neiu poole. „Kas ma lähen ehk ise ja küsin temalt?”

Pastor oli enne talitust küsinud, kes sugulastest on kohale tulnud. Olin näpuga Eevale näidanud.

„Eeva? Aga ta ei tea ju midagi!” pahvatasin. „Ta ei tunnegi isa – ta ei...”

Mul hakkas piinlik. Pastor oli meile täiesti võõras. Ta ei teadnud, et Eeva ei elanud enam ammu kodus, mitu aastat juba. Eeva ei olnud soovinud matustelegi tulla – nii ütles tädi, kelle kaudu talle kutse saatsin. Teda oli vaja veenda. Mina poleks seda teinud, aga tädi rääkis Eevale augu pähe: „Millal sa veel oma isa näed?”

Eeva uhke mobiiltelefoni numbrit mul ei olnud, ma ei tahtnudki seda. Tädi arvas, et võiksime nüüd lõpuks ära leppida. Aastaid on ju mööda läinud. Ta ei saavat aru, miks me üldse ei suhtle – mis kass küll oli meie vahelt läbi jooksnud? Tema ega Eeva ju polevat minu valikutes süüdi – et jäin isa juurde ja tegin tema allakäigu kaasa, olevat olnud mu enda otsus. Tädi oleks hea meelega meid mõlemaid võtnud, kui oleksin ainult küsinud.

Ma ei teinud seda. Mul oli vaja koju jääda.

„Kui see sobib, ma siiski ei tahaks midagi öelda. Kas me võiksime kõik nüüd koju minna?”

Pastor mõistis lõpuks, et see ei ole päris tavaline perekond ja need pole mingid harilikud matused. Ta heitis mulle veel viimase pika pilgu, otsides märki, kas ma ei võiks äkki ümber mõelda, ja siirdus siis teiste matuseliste poole. Hauakaevajad said lõpuks töökäsu ja inimesed hakkasid laiali minema. Ükski ei tulnud minuga hüvasti jätma. Matustele olid nad ilmunud ainult kohusetundest. Selline oli meie tänava kirjutamata reegel, et olid naabrite suhted millised tahes, matusekutsest keelduda ei sobinud. Isa viimastel aastatel oli meie majast saanud katkupesa. Kõik üritasid seda vältida. Ebaõnn oli sama halb kui katk, seda nakkust kardeti.

Eeva lõpetas oma telefonikõne ja vaatas minu poole. Ta nägi hea välja nagu igauks, kes on mõned päevad tagasi gümnaasiumi lõpetanud. Ta oli minust noorem ja see meeldis mulle tema omadustest vaat et kõige vähem. Kõik vead, mis ise kunagi tegin, peegeldas tema tagasi. Kõik sündmused jõudsid temani neli aastat hiljem nagu rõhutatult, et saaksin tema täiuslikke sooritusi jälgides enda äpardusi kahetseda. Tema helepruunides juustes veiklesid moodsad blondid triibud ja ta kandis ilmselt sama kleiti, mis oli tema lõpupeo jaoks õmmelda lastud. See oli klassikaline väike must kleit, matuste jaoks minu meelest pisut liiga lühike, lõppes paar sentimeetrit ülalpool põlveõndlaid. Kahjurõõmuga panin tähele, et tema vasakul säärel jooksis sukasiilm.

„Elisabeth! Kas nüüd on siin kõik? Ma pean kuhugi minema.”

Ta hõikas seda eemalt, nagu oleks lootnud, et ei pea mulle lähemale tulema. Ma ei vastanud meelega, teesklesin, et ei kuule, ja ta tegi paar sammu minu suunas. Olin juba kirstu taga kõndides tajunud, kuidas ta mind selja tagant uurivalt silmitseb, arvustab ja hindab. Mina olin kooli juba mõned aastad tagasi lõpetanud. Mu kleit ei olnud enam uus. See ei olnud ilus ega kallis isegi siis, kui seda esimest korda kandisin. Siis olid isal juba kehvad ajad, ma ei saanud endale lõpuaktuseks uusi riideid lubada. Minul ei olnud juuksuri jaoks raha, kandsin hobusesaba. Kingadel olid kontsaplekid ümaraks kulunud, libisesin kiriku ebatasasel kivipõrandal paar korda ja lootsin, et keegi ei pane tähele. Eeva muidugi pani. Ta vahtis mu kingi varjamatu üleolekuga. Tema omad olid täiesti uued.

„See on ema kleit,” nähvas Eeva jahedalt, kui oli jõudnud

nii ligidale, kui ta oli valmis tulema. Meid jäi lahutama kümmekond sammu. Lähemale ei olnud ta ikka veel nõus astuma. Võimalik, et ma haisesin. Maja hais jääb külge, asukad ise ei saa arugi. „See on krimpleenist. Selliseid ei tehta enam.”

Eeval ei olnud õigus. Mu kleit oli küll vana, aga see oli ühelt klassiõelt saadud – vist laenatud, aga olin unustanud selle tagasi viia. Ja see ei olnud krimpleen – Eeva hääldas seda sõna põlastavalt r-tähte pöristades. See oli polüester. Tol ajal ei olnud polüestril midagi häda. Ma ei mäletanud, kellele see kleit kuulus – Irjale või Jaanikale? Nemad olid gümnaasiumis mu ainukesed sõbrannad, aga me ei käinud enam ammu läbi. Kas polnud see kunagi kaheksakümneandatel Jaanika emale Rootsist saadetud? Kui see oluiks uus, ei oleks ta seda ju mulle andnud.

„Mida sa nüüd teed?” küsisin. „Kuhu sa siis minema pead?”

Õde kehitas õlgu.

„Lähem ja saan kellegagi kokku. Oma poisiga. Elu peab edasi minema. Mida sa ise nüüd teed?”

Kehitasin samuti õlgu. Mul polnud mingit ettekujutust, mida peaksin edasi tegema. Olin tänulik, et see kõik oli läbi, suutmata sõnastada, mis „see kõik” täpsemini oli. Mitte ainult matuseid ei mõelnud ma. Kas pidasin silmas, et isa kannatused olid lõpuks otsa leidnud? Või pidasin silmas enda ja isa ühiseid kannatusi? Midagi veel?

„Kas sa paned selle maja müüki?” tahtis Eeva teada.

„Müüki?”

Ma ei olnud mõelnud, et maja ei kuulunud ju ainult mulle. Meie Marduse tänava kodu oli sama palju ka Eeva oma.

„Kas mul tuleb välja kolida? Seda tahad öelda? Siin, surnuaias, teed sellest juttu?”

„Ma ei mõelnud nii. Ainult küsisin. Viisakusest või nii. Et midagi öelda. Mina ei taha sellest majast enam midagi.”

Ta vahtis mulle otsa, nagu ootaks protestiavaldust. Ma ei öelnud aga midagi, tundsin vaid kergendust, et hetkeks kerkinud probleem, mida ma ei olnud osanud ette näha, paistis siinsamas lahenevat. Ta ei tahagi maja. Tohin seal edasi elada.

Mis saab minust edasi? Mul polnud olnud aega sellele mõelda, aga Eeva küsimus tõi mind äkki reaalsusse. Olin nüüd vaba. Võisin ise otsustada. Isa lõpunädalad olid olnud kurnavad. Tal oli viimases staadiumis maksatsirroos. Ta nägi enne surma üleni määrdunudkollane välja nagu halvaks läinud sidrun. Ta haies, mädanes seestpoolt. Tal olid nii tugevad valud, et ta ei suutnud magada ega süüa. Isa tundus eemalt nagu viimaseid kuid rase naine. Arstid oleksid saanud ta ehk päästa, kui ta oleks aastagi varem joomise maha jätnud, aga isal ei olnud selleks huvi. Küll ta oleks suutnud, kui ta oleks seda päriselt tahtnud. Vihkasin teda kogu hingest.

„Mis on? Ma ju ütlesin, et ole rahulik. Ma ei taha majast midagi,” nähvas Eeva. Õde oli märganud grimassi, mis viimase mõtte ajal mu näole libises, ja seda valesti tõlgendanud. Kehitasin õlgu. Ma ei tahtnud temaga rohkem rääkida. Meil ei olnud midagi ühist ega saagi kunagi olema.

„Ma siis lähen nüüd. Katsu siis kuidagi hakkama saada,” ütles Eeva ja osutas oma telefonile, mis oli jälle plinkima hakanud. See oli just niisugune, nagu olin näinud kataloogis, mida isa surivoodi ääres sageli ajatäiteks sirvisin – kõige

moodsam, kollase esipaneeliga. Ericsson. Olin oma elu teise ajaleheartikli eest honorari oodates endal sellest unistada lubanud. Eeva torkas telefoni oma pisikesse õlakotti, mis oli samuti kollane.

Noogutasin. Ta hakkas minema ja siis peatus, ootas mind järele. Ta paistis rahutu, talle oli midagi meenunud. Lonkisin vastumeelselt tema poole. Üks king oli takkapihta hõõruma hakanud. Ma ei olnud kontsaga kingi enam väga ammu kandnud. Ma ei suutnud enam, tõmbasin kingad jalast ja kõndisin paljajalu pehmetel soojadel männiokastel. Eeva jälgis mind hämmeldunult, vahtis mu jalgu.

„Kas sa pole midagi kuulnud – temast?“ küsis ta, kui olin lähemale jõudnud. „Ma ei mõtle tema peale enam nii palju. Täna tuli ta ikkagi meelde. Meile ei ole enam kedagi jäänud. Kujutad sa ette, Elisabeth? Enam pole mitte kedagi!”

Eeva tundus äkki lühem, kuidagi kaitsetu. Telefon plinkis jälle, aga ta ei vaadanud seda. Tundsin kihku tal õlgade ümbert kinni haarata ja kinnitada, et kõik saab korda. See tung kestis ainult sekundi. Raputasin pead. Ei, ma ei ole meie emast mitte midagi kuulnud. Viis aastat on ema olnud nagu maamunalt pühitud ja keegi ei saa kunagi teada, miks ta meid maha jättis. Keegi ei saa sulle enam vastata, väike Eeva. Sul ei ole tõepoolest enam mitte kedagi. Mulle ei meeldinud mõnitav toon, millega oma õele mõtlesin. Eeval oli tädi, nüüd siis ka oma poiss. Ta sai hakkama.

„Ega ma arvanudki. Lihtsalt tuli jälle meelde. Olgu siis,” ümahtas ta ja eemaldus. Nägin, et teda ootas surnuaia peavärava taga auto, mille mootor käis. Keegi korjas Eeva auto peale. See ei olnud meie tädi auto – tädi oma oli inetu, roheline ja vana ning see oli juba ära sõitnud. Ju see roolis istuja

oligi peika, kellele Eeva enne vihjas. See oli päris hea auto. Polnud Eeval midagi häda. Krokodillipisarad.

Jäin surnuaiale üksi. Kõik olid lahkunud, vudinud siit minema nii kiiresti, kui jalad võtsid. Ma ei tahtnud veel teisele poole väravaid minna, tahtsin olla koos surnutega. Mulle oli viimasel ajal surnuaias meeldima hakanud, jalu-tasin siin tihti, ju vist juba ette mõeldes, mis isa matustest saab ja kuidas selle päevaga toime tulen. Kõmpisin tagasi haua juurde. Hauakaevajate töö oli valmis, isa viimse süngi päitsis troonis kungas üksikute pärgade ja ajutise puidust tahvlikesega, millele oli kirjutatud tema nimi: Ardi Laur, 1945–1999.

Hauakünka kõrval oli meie vanaisa ja vanaema ühine hauakivi. Teisel pool kungast laiutas paar ruutmeetrit tühja pinda. See oli mõeldud ema jaoks.

„Me paneme ta ükskord sinna,“ olid isa ühed viimased sõnad. „Sa aja see asi korda, kuuled? Sa pane ta sinna, kus ta olema peab – minu kõrvale. Seal ta oleks pidanud kogu aeg olema. Siis oleks kõik õigesti läinud.“

Isa sõnad tulid mulle meelde palju aastaid hiljem ühe teise haua ääres. Seekordne haud oli palju uhkem: pärgade hunnik nii kõrge, et seda mööda oleks saanud otse taevasse ronida. Isegi pastor oli sama, vanem ja kõhnem, aga ikka veel küüslaugu ja märja koera järele lõhnav. Neil matustel pidasid omaksed mitu kõnet, ülistasid varalahkunut, pühkisid valupisaraid. Kõik nutsid, ma ise ka. Noore inimese matused mõjuvad kõigile ühtemoodi, tunned sa lahkunut või mitte.

„Iga kord, kui midagi sellist juhtub, mõtlen, et panen oma

ameti maha. Eh, aga mis teha. Keegi peab neid ju matma. Õhtul võtan vist pitsi. Ega keegi seda tänase päeva puhul vast pahaks pane?”

Pastor oli mulle jälle selja tagant ligi hiilinud. Kõned olid lõppenud, matuselised aga ei tahtnud laiali minna ja seisis salkade kaupa, üksteisele otsa vahtides. Uskumatu. Keegi suri seitsmeteistkümneaastaselt. Kalmistul oli palju noori, nad hoidsid parves üksteise lähedale nagu heitunud lambakari. Kätlinil oli palju sõpru, ta oli olnud populaarne tüdruk.

Olin eemaldunud – ma ei raatsinud leinajate eest läbi sammuda, et koju minna. Endalegi märkamatult astusin peaaegu oma isa hauale. Pastor märkas, kus seisan – tühjad ruutmeetrid tagasihoidliku graniidist tahvli kõrval, mis nüüd isa nime kandis. Need olid tühjaks jäänudki. Ma ei olnud saanud isa palvet täita, ma ei olnud ema tema kõrvale toonud.

„Teil on siin samuti sugulasi?” uuris pastor. „Otsite nende haudu? Saan äkki aidata. Olen juba ammu siin teenistuses.”

Ta ei mäletanud mind. Olin tema jaoks üks neist sada-dest, kellega ta aastate jooksul oli kokku puutunud. Pastori pakutud lohutus on anonüümne ja universaalne. Ta pidas mulle tiraadi unustatud haudadest ja hääbuvast kalmistukultuurist. Surnuid ei peeta enam meeles. Haudadel lastakse rohtuda. Seda olevat kurb vaadata – häbi inimkonna pärast. Kes minevikku ei mäleta...

Neelatasin. Mida tema ka teadis?

„Lugesin ajalehest, et inimeste intelligents käib muudkui alla. Me läheme tagasi ahviks,” kuulutas pastor. „Nad on selle teaduslikult ära tõestanud, teate. Loen ainult teadusajakirju. Seda kõike teeb inimestega internet. Facebook,” lisas ta ja

osutas värisevate sõrmedega kuhugi kaugemale, nagu asuks neetud Facebook surnuaia taga tühermaal.

„Mis te arvate, kas võiks siin lihtsalt ühe talituse läbi viia?” lipsas mul spontaanselt suust. „Siin haual. Teil on õigus. Mul on tõesti siin sugulasi.”

„Siin? Te mõtlete – kas keegi on teil praegu suremas?”

„Oh, ei, ei. Kõik on juba ammu surnud. Mõtlen lihtsalt talitust.”

Pastor sattus segadusse, vaatas mulle otsa kaalutlevalt ja kahetsevalt, nagu ikka siis, kui oled oma mõtteid usaldanud inimesele, kes osutub hullumeelseks.

„Matusetalitust.” Ma ei saanud enam jätta. See mõte oli mulle äkitselt pähe karanud ega jätnud mind enam rahule. Maalapp mu jalge all otsekui hõõgus, süstis minusse rahu-
tust. „See siin on mu ema haud. See siin mu jalge all.”

Osutasin tühjale platsile. Seda kattis paks männiokaste kiht, okaste vahel vudisid suured punakad sipelgad. Üks neist jõudis pastorini, ronis kingapaela pidi üles ja hakkas mööda püksisäärt kõrgemale liikuma. Jumalasalane vahtis mind ikka veel sõnatult. Tal olid suured, veidi pungis helepruunid silmad.

„Siia on siis keegi maetud? Ma ei saa hästi aru. Siin ei ole ühtki tähist,” lausus ta, kui oli kõnevõime tagasi saanud.

„Ma, ee... Mõtlesin, et siia oleks uut kivi vaja. Jah, hauakivi on... remondis.” Tundsin end idioodina, aga pastor hoopis noogutas mõistvalt.

„Ahah. Nüüd on arusaadav. Vahetate kivi välja. See oli üks neist, mille need alatud vandaalid siin ära lõhkusid, eks? Te mõtlete niisiis uut talitust olemasoleval haual? Tunnete, et haud on rüvetatud? Lahkunule, kes on juba maetud? Kas teie ema siis ei saanud kiriklikku matust?”

„Oh, ei. Mu ema ei saanud üldse mingit matust,” raputasin ägedalt pead. Vandaalid? Mulle tuli nüüd ähmaselt meelde, et olin selle kohta internetist midagi lugenud. Noortejõugud, kes rüüstasid linna kalmistuid. „Aga see siin on tema haud. Siia ta kuulub.”

Kui pastor tabaski mu sõnavalikus midagi kummalist, ei näidanud ta seda välja. Ju ei pannud ta tähele – ta kulm oli neetud poisikestele mõtlemisest veel kipras. Ta ütles, et ehk annab midagi korraldada. Veidi ebaharilik see ju olevat, aga miks ka mitte. Kui inimeste rahu on rikutud, tuleb see neile tagasi anda. Ta, jah, polevat eales kuulnud, et keegi oleks hauda ja lahkunud tagantjärele õnnistada soovinud, need toimingud olevat talle tundmatud, aga kui mu soov on tõsine, uuriks ta, kas saab midagi teha. Ma võiks paari nädala pärast temaga uuesti ühendust võtta.

Lubasin, et helistan talle. Kui kirikuisa eemaldus, jõudis mulle kohale, millist lollust olin äsja suust välja ajanud. Kas olin seda viivuks tõsiselt mõelnud? Et korraldangi siin emale fiktiivsed matused ja loen selle kõik lõppenuks? Miks olin seda vajalikuks pidanud? Et täita isa käsku? Et rahustada iseenda südametunnistust?

„Elisabeth! Sa tundud nii väsinud. Kas sa soovid koos meiega tulla?” äratas mind mõtetest Brita jäine hääl. Ta oli silmad kuivaks pühkinud, ainult limaskestad punetasid ja reetsid, et ta oli alles pool tundi tagasi oma tütre haua lüüsnud. Brita kogus end alati kiiresti.

„Oh, Brita, kas see sobib?”

Brita haaras mul käsivarrest ja juhtis parkla poole. Ta oli otsustanud jälle elu suunama hakata, muidugi just sinna, kuhu talle sobis.

„Ole nüüd. Miks mitte? Me sõidame ju nagunii sama teed. Artur ootab juba auto juures. Elu ei saa seisma jääda. Kas sa ei arva, et pastor ütles seda oma kõnes nii hästi? Me ei pea enam tema pärast muretsema, sest tema on nüüd heades kätes. Meie asi on edasi minna.”

Brita sõnades puudus veenvus, aga tema ilme kõneles, kui väga ta ise püüab sellesse uskuda. Kätlini pärast ei pea enam muretsema. Kätlin on nüüd heades kätes – lõpuks ometi, oleks püha isa võinud veel lisada. Lõpuks ometi on Kätlin kätes, mis teda õigesti kohtlevad ja teevad, mis on iga ema kohus. Brita näis sellest aru saavat, ta neelatas ja surus tunde puhangut alla. Ta oli Kätlini liiga kaua ignoreerinud, liiga kaua eiranud kõiki neid kuulujutte, avanud oma kõrvad siis, kui oli juba liiga hilja.

„Vähemalt oli see ilus. Eks ole? Need olid väga ilusad matused,” tegi ta mu vastust ootamata kokkuvõtte. Ta ei suutnud end talitseda ja valas paar pisarat. Pühkis need ruta-kalt ära, tõmbas uuesti oma portselanmaski ette. „Kui ta ka elult midagi muud saada ei jõudnud, siis vähemalt matused olid tal ilusad.”

Pastor helistas mulle kaks päeva hiljem ise. Minu ebatavaline soov olevat ta rahutuks muutnud, see läinud talle miskipärast väga hinge. Ta olevat selle üle juurelnud ja asja uurinud – ma võin selle talituse oma emale saada. Jah, ta teeb selle ära. Mis seal siis ikka. Ainult sellest ei peaks keegi teine teadma, lisa ta. Nõnda oleks kõige parem. Sellele ehk ei vaadataks tema kolleegide ringkonnas hästi. Tema kirik olevat väga konservatiivne. „Ja...” mekutas ta, sõandamata lauset jätkata, aga taipasin.

„Ma loomulikult maksan teie vaeva eest,” kinnitasin.

Ta hingas kergendustundega välja. Ütles, et ega ta midagi küsiks, aga kui tunnen, et see vaev on väärt... „Kolmsada?” prahvatas ta lõpuks välja.

„Helistan teile tagasi,” kohmasin. Mul ei olnud kolmesadat eurot kusagilt võtta. Olin mõelnud talle viiskümmend pakkuda.

Ma ei võtnud püha isaga enam ühendust ja lootsin, et ka tema selle asja unustab.